

УДК 330.322.011

Кондукоцова Н.В.

аспірант

Державного науково-дослідного інституту
інформатизації та моделювання економіки

ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

У статті визначено особливості інвестиційної політики України та наведено окремі статистичні дані щодо рівня та структури інвестицій на сучасному етапі. Автором проаналізовано досвід розвинутих країн світу стосовно безпечних аспектів інвестування, що дасть змогу захистити вітчизняного виробника, запобігти виснажливому використанню сировинних ресурсів та сприятиме розвитку екологічної політики держави. У статті проведено дослідження щодо необхідності покращення статистичної звітності, зокрема, доповнення її даними про вкладення чистих інвестицій в основний капітал, відновлення звітності про показники основних засобів виробничого призначення.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна політика, норма інвестицій, реальний сектор економіки, промисловість.

Кондукоцова Н.В. ИНВЕСТИЦИОННАЯ ПОЛИТИКА КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ

В статье определены особенности инвестиционной политики Украины и приведены отдельные статистические данные по уровню и структуре инвестиций на современном этапе. Автором проанализирован опыт развитых стран мира относительно безопасности аспектов инвестирования, что позволит защитить отечественного производителя, предотвратить изнурительное использование сырьевых ресурсов и способствовать развитию экологической политики государства. В статье проведено исследование необходимости улучшения статистической отчетности, в частности, дополнения ее данными о вложении чистых инвестиций в основной капитал, восстановления отчетности о показателях основных средств производственного назначения.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционная политика, норма инвестиций, реальный сектор экономики, промышленность.

Konudukotsova N.V. INVESTMENT POLICY AS A FACTOR OF DEVELOPMENT OF THE REAL ECONOMY SECTOR

The article describes the features of Ukraine's investment policy and provides some statistics on the level and structure of investments at the present stage. The author analyzes the experience of developed countries in terms of security aspects of investment that will protect the domestic producer, prevent the exhausting use of raw materials and promote the development of environmental policy of the state. The article studies the need to improve statistical reporting, in particular, supplementing its data on investing net investments in fixed assets, restoration of reporting on indicators of fixed assets of production purpose.

Key words: investment, investment policy, investment rate, real sector of economy, industry.

Постановка проблеми. В економічній літературі інвестиційна політика визначається як сукупність заходів, які проводяться державою і підприємствами у вигляді встановлення обсягів і структури інвестицій, визначення напрямів їх використання, джерел одержання з урахуванням необхідності підвищення їх технологічного рівня [1, с. 273].

У зарубіжній економічній літературі інвестиції в економіку визначаються як валові інвестиції в основний капітал (gross investment) у складі інвестицій, які спрямовуються на заміщення основного капіталу, що вибуває (за рахунок амортизаційних відрахувань), і чистих інвестицій [2, с. 43]. Водночас наша вітчизняна статистика ігнорує цей загальноприйнятний у світовій практиці термін. Валові інвестиції в основний капітал називають просто інвестиціями в основний капітал, або капітальними інвестиціями.

Сьогодні у вітчизняній статистичній звітності простежується певне зростання інвестицій в економіку країни, але дослідженню джерел, основних галузей, що формують реальний сектор економіки, та умов інвестування, особливо зарубіжного, приділяється науковцями-економістами недостатньо уваги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історичний аспект інвестування досліджувався вітчизняними вченими (П. Лященко, О. Нестеренко, Б. Винар, Т. Лазанська, І. Довжук та ін.) лише як складник формування та розвитку вітчизняного підприємництва. Економічна ефективність валових інвестицій в основний капітал проявляється насамперед у зростанні ВВП. Водночас можливості збільшення інвестицій в основний капітал залежать від зростання обсягів ВВП і частки виділених за кінцевого його використання інвестицій в основний капі-

тал. Цей взаємозв'язок виражається через показник норми валових інвестицій в основний капітал, який обчислюється як відсоткове відношення обсягів валових інвестицій в основний капітал до величини ВВП.

Постановка завдання. Слід відзначити слабку дослідженість проблем, пов'язаних із безпечними аспектами іноземного інвестування, аналізом джерел та структури інвестицій взагалі. **Метою статті** є дослідження тенденцій інвестування іноземного та вітчизняного капіталу, джерел фінансування інвестицій та спрямування за видами економічної діяльності як чинника розвитку реального сектору економіки.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, важливу роль у створенні сприятливих умов для розвитку національної економіки відіграють іноземні інвестиції. Залучення іноземних інвестицій дає змогу країні-реципієнту отримати низку вигод, основними з яких є поліпшення платіжного балансу; трансфер новітніх технологій та ноу-хау; комплексне використання ресурсів; розвиток експортного потенціалу і зниження рівня залежності від імпорту; досягнення соціально-економічного ефекту (підвищення рівня зайнятості, розбудова соціальної інфраструктури тощо). Водночас використання іноземних інвестицій для країни є потенційним джерелом загроз, таких як експлуатація сировинних ресурсів та забруднення навколишнього природного середовища, підвищення рівня залежності країни від іноземного капіталу, зниження рівня конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників, трансфер капіталу за кордон тощо.

До того ж під час реалізації інвестиційної політики Україна повинна враховувати специфіку економічного розвитку всіх регіонів, що входять до її

складу. Під час аналізу інвестиційного потенціалу регіонів враховуються:

- географічне положення;
- сукупність природних ресурсів;
- ступінь розвитку транспортної інфраструктури;
- геополітичне становище;
- екологічна ситуація;
- привабливість території для зарубіжних інвесторів.

Одним із основних завдань держави у сфері інвестиційної політики є гармонійне поєднання інвестиційних потенціалів усіх регіонів з метою формування загальнодержавного ділового клімату. Тому можна стверджувати, що регіональна інвестиційна політика є невід'ємним складником державної.

Як уже зазначалося, чим більша величина норми валових інвестицій в основний капітал, тим сприятливіші умови для розвитку економіки. Вважається, що в країнах з високими темпами розвитку економіки норма валових інвестицій в основний капітал знаходиться на рівні 30–40%, із середніми і низькими темпами розвитку економіки – на рівні 18–20% [2, с. 367]. Проте для практичного застосування ця формула потребує певних уточнень стосовно вхідної інформації. Сумарні валові інвестиції в основний капітал бувають різними за джерелами фінансування. Це насамперед інвестиції підприємств і організацій, які є виробниками ВВП, за рахунок державного і місцевих бюджетів, а також прямі іноземні інвестиції.

Найважливіша статистична база дає можливість певного аналізу сучасного стану з обсягами вкладених валових інвестицій в основний капітал, джерелами їх фінансування та напрямками використання за видами економічної та промислової діяльності [3].

Так, обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України (акціонерний капітал нерезидентів) станом на 1 жовтня 2017 року становив 39,719 млрд. дол., що на 5,9% більше від показника на початок року. Найбільші обсяги прямих інвестицій були спрямовані у фінансову і страхову діяльність – 2,825 млрд. дол., торгівлю і ремонт автотранспорту – 524,9 млн. дол. і промисловість – 475,2 млн. дол. До десятки основних країн-інвесторів, на які припадає 83,0% загального обсягу прямих інвестицій, увійшли Кіпр, Нідерланди, Німеччина, Росія, Австрія, Велика Британія, Віргінські острови, Франція, Швейцарія, Італія.

Слід зазначити, що національне законодавство у сфері регулюванні іноземних інвестицій декларує захист та сприяння іноземним інвестиціям, встановивши державні гарантії захисту іноземних інвестицій, звільнення іноземних інвесторів від сплати ввізного мита на товари, що ввозяться на митну територію України.

Задля спрощення порядку залучення іноземних інвестицій та сприяння відновленню економіки держави, наближення законодавства України до стандартів Європейського Союзу Президент України підписав Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування обов'язковості державної реєстрації іноземних інвестицій» [4], який скасовує обов'язкову державну реєстрацію іноземних інвестицій і спрощує їх залучення в Україну.

Більшість експертів, фахівців та юристів вважають, що скасування державної реєстрації іноземних інвестицій позитивно позначиться на підвищенні позиції України у рейтингу Doing Business та індексу інвестиційної привабливості (International

Business Compass), а також приведе до зростання прямих інвестицій в Україну (у рейтингу Світового банку «Doing Business 2016» Україна за показником легкості ведення бізнесу займала 96-те місце серед 189 країн світу (у 2014 р. – 112-те місце); згідно з індексом інвестиційної привабливості (International Business Compass), який розраховує міжнародна консалтингова мережа BDO, Україна в 2016 р. посіла 86-те місце зі 174 країн (у 2014 р. – 109-те місце).

Слід зауважити, що сьогоденні державна політика у сфері залучення прямих іноземних інвестицій характеризується відсутністю контролю за частками залучених інвестицій в розрізі сфер економічної діяльності. Законодавчо не встановлено перелік стратегічних галузей, безпечні пороги участі в них іноземного капіталу та відповідний механізм здійснення оцінки такої участі на передінвестиційному етапі. Відсутність стратегії інвестиційної політики та ефективних механізмів регулювання допуску іноземного капіталу привела до його стихійного розподілу в різних сферах української економіки.

Слід ретельно переглянути правила доступу іноземних інвестицій та врахувати в державній інвестиційній політиці успішний світовий досвід щодо вказаної проблеми. Наприклад, потенційні інвестори з-за кордону, що мають наміри інвестувати в Іспанію, Грецію, Францію, Нідерланди, Італію, Португалію та багато інших країн, повинні отримати або спеціальний урядовий дозвіл на здійснення капіталовкладень, або повідомити про це. Існує низка обмежень щодо напрямів та обсягів інвестування в багатьох країнах світу, оскільки їхня політика спрямована саме на захист національних виробників та інтересів. Такий інструмент може бути ефективним як для держави, так і для інвесторів. Для інвесторів – допомога в реалізації проєктів, сприяння влади та гарантії в процесі реалізації інвестиційної діяльності, для влади – спрямування в пріоритетні сфери економіки, контроль та запобігання ризикам.

Але твердження про захист економіки від залучення іноземних інвестицій не має на увазі повну відмову від іноземних інвестицій, які конче необхідні. Йдеться про нейтралізацію негативних ефектів, про забезпечення інвестиційного механізму певною системою безпеки.

Створюючи сприятливі умови для вкладання іноземного капіталу, оголошуючи про національний режим для нього, практично в усіх країнах світу процес залучення іноземних інвестицій у тій чи іншій формі регламентується: їх приплив заохочують в одні галузі економіки й обмежують в інших.

У розвинених країнах існують обмеження на право власності на підприємства стратегічних галузей з боку іноземних інвесторів і щодо ступеня їх впливу та правомочності. Це стосується насамперед гірничодобувного, аграрного сектору, сфери послуг (транспорт, комунікації, фінанси і страхування). Водночас виробничий сектор не містить таких заборон. Змішану форму власності мають підприємства, передані під управління в концесію, лізинг. Ці підприємства функціонують за участю держави.

Потенційні інвестори з-за кордону в усіх розвинених індустриальних країнах (окрім США, ФРН, Італії і Швейцарії) повинні отримати спеціальний урядовий дозвіл на здійснення капіталовкладень. Та навіть якщо для трансферу капіталу не потрібно попереднього дозволу, іноземний інвестор має повідомити про нього компетентний державний орган з управління та контролю за інвестиціями у стратегічні сектори економіки: в США – Комітет з інозем-

них інвестицій, у Німеччині – спеціальний орган із контролю за іноземними інвестиціями. Спеціальний орган із контролю за іноземними інвестиціями, де дотримуються відповідності інтересам національної безпеки та антимонопольному законодавству, створено також і у Китаї.

У США налічується 42 види діяльності, які вважаються стратегічними. Рада безпеки країни може накласти вето на будь-яку угоду, в якій вбачається загроза безпеці та національним інтересам країни. У КНР діє режим розмежування залучених іноземних інвестицій за критеріями (заохочувальні, обмежені і ті, що забороняються). Так, обмежуються іноземні інвестиції в секторі нерухомості, в тому числі у будівництві та експлуатації п'ятизіркових готелів, офісних будівель. У фінансовому секторі допускається участь тільки у формі спільних підприємств, причому контрольний пакет акцій повинен бути у китайських компаній, в тому числі у страхуванні, банках, фінансових і лізингових компаніях, в управлінні фондами.

Що стосується залучення коштів в інфраструктурні об'єкти, то цікавим є досвід Туреччини. Це 18-та економіка світу (Україна – в шостому десятку). Економічний прорив у цій країні стався із прийняттям у 2003 р. закону про прямі іноземні інвестиції. Їїм основним інструментом стали спеціальні інвестиційні зони (СІЗ), в яких діють особливі податкові режими і пільгові умови для ведення бізнесу. Таких зон у Туреччині близько 200, і діляться вони на три види: технопарки, організовані промислові зони і вільні зони. Основна частина їх сконцентрована в історично сформованих індустріальних та наукових центрах.

Прямі іноземні інвестиції, кредити МВФ і приватизація, всупереч очікуванням усіх українських урядів, все ж не слугують панацеєю від усіх бід і самі по собі не приведуть до економічного росту, як вважають експерти. Вони є лише невеликим доповненням до внутрішніх інвестицій. Досвід країн, що створили економічне диво, показує, що тільки акцент на внутрішні ресурси може забезпечити країні довгостроковий економічний розвиток. Кредити міжнародних фінансових організацій ідуть насамперед на виплату попередніх боргів, тобто повертаються кредиторам, а не скеровуються на розвиток економіки, а кошти, залучені від приватизації державних об'єктів, як правило, спрямовуються на покриття дефіциту бюджету.

Водночас об'єктивні закони світової економіки, процеси міжнародної міграції капіталу свідчать про те, що Україна не може стояти осторонь від активного залучення і використання іноземного капіталу. Найважливіше те, що прямі іноземні інвестиції можуть бути джерелом не лише капіталу, але також нових технологій, навиків менеджменту і системи маркетингу. Ці ресурси, в свою чергу, стимулюють конкуренцію, новачі, акумуляцію капіталу і завдяки цьому створюють робочі місця та економічне зростання.

Таким чином, розглядаючи загалом подвійний вплив іноземного інвестування на економіку країни-реципієнта, можна дійти висновку, що залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України має значні переваги. Це підтверджує досвід багатьох країн Центральної та Східної Європи. А для запобігання негативних моментів цей процес потребує відпрацювання регулюючого механізму, завдяки якому іноземне інвестування стане взаємовигідним, а залучення іноземних інвестицій залишається однією з головних проблем економічної реформи в Україні.

Для порівняльної оцінки інвестиційного середовища України можна поглянути на невеликого західного сусіда – Словаччину. Ця держава показує одні з найбільш швидких та ефективних перетворень бізнес-середовища у світі. Економіка Словаччини сьогодні демонструє найшвидше зростання в Центральній Європі. Податкові реформи, висококваліфікована робоча сила і державне стимулювання країни створили так званий рай для інвесторів, що привертає знамениті на весь світ компанії, такі як Peugeot-Citroen, Hyundai, Kia Motors, Ford Motors, Volkswagen, Dell Computer Corporation, IBM, Lenovo, Sony, Samsung, US Steel, Tesco Stores SR. Мінімальна заробітна плата у Словаччині у 2016 р. становила 380 євро, середня – 825 євро.

Слід зазначити, що вплив інвестицій на розвиток вітчизняної економіки значною мірою визначається тим, у які галузі чи сфери виробництва вони вкладаються.

Нині найбільшу частку від загальних інвестицій в основний капітал (не беручи до уваги банківську та страхову сфери) становлять інвестиції в промисловість, навіть спостерігається незначна тенденція до їх зростання. Але коли порівнювати обсяги інвестицій у промисловість з інвестиціями в обслуговуючі види діяльності, то виявляється, що вони не такі вже й великі. Так, інвестиції в діяльність транспорту і зв'язку та в операції з нерухомим майном у сумі майже дорівнюють інвестиціям в усі промислові галузі разом.

Оскільки вкладання інвестицій у промисловість як складник реального сектору економіки, на нашу думку, мають найбільш важливе значення для розвитку національної економіки, розглянемо структуру валових інвестицій в основний капітал за видами промислової діяльності.

Статистика об'єднала всі види промислової діяльності в три групи, такі як добувна промисловість, переробна промисловість і виробництво та розподілення електроенергії, газу і води. Проведений аналіз засвідчує, що частка інвестицій у добувну промисловість, а також у виробництво та розподіл електроенергії, газу і води щодо загальних інвестицій з року в рік зростала, тоді як у переробну промисловість – зменшувалася. Найбільша частка інвестицій у групі переробної промисловості припадає на виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, але в останні роки вони помітно скоротилися.

Слід відзначити, що в окремі галузі переробної промисловості інвестується неймовірно мало інвестицій. Легка промисловість – особливо важлива галузь за своєю продукцією для внутрішнього споживчого ринку. Проте в цю галузь середньорічні інвестиції становили всього 0,25% від їх загального обсягу. Ще більш загрозлива картина з інвестуванням деревообробної промисловості. В оброблення деревини і виробництво виробів із деревини, крім меблів, згідно зі статистичними даними, вкладається щорічно інвестицій від 0,06% до 0,09% від їх загальних обсягів. Це при тому, що щорічно в Україні вирубується ліси на площах понад 400 тис. га. Зрубана деревина експортується в інші країни, де виробляють із неї меблі, які потім надходять до нас у вигляді імпорту. На жаль, невідомо, чому статистика подає дані про інвестування деревообробної промисловості без інвестицій у виробництво меблів, яке в нашій країні досить розвинуте.

Відомо, що метал є одним із основних складників експортного потенціалу України. Проте металургійні заводи переходять з одних рук до інших,

а їх власники не збільшують, а щороку зменшують вкладення інвестицій. Якщо в 2007 році в металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів було вкладено інвестицій 6,0% від їх загального обсягу, то в 2016 році – менше ніж 3%.

Також в скрутній ситуації знаходиться вітчизняне машинобудування, куди вкладалося лише близько 3% інвестицій від їх загального обсягу, у тому числі у виробництво електричного, електронного й оптичного устаткування, з них близько 1% – у виробництво транспортних засобів та устаткування. Логіка у цьому дуже проста: навіщо нашій країні розвивати машинобудування, якщо все це можна придбати у Південній Кореї, Китаї чи Японії? [5].

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, дослідження показників динаміки валових інвестицій в основний капітал за останній період засвідчили про низькі темпи їх росту. Аналіз динаміки валових інвестицій в основний капітал, джерел їх фінансування та спрямування за видами економічної діяльності і, зокрема, за видами промислової діяльності дає підстави вважати, що в нашій країні недостатньо виважена інвестиційна політика як на рівні підприємств, так і на державному рівні. Це стосується і відсутності належного контролю за іноземними інвестиціями в ті сфери національного

господарства і ті галузі економіки, які потрібно розвивати шляхом вкладання винятково вітчизняного капіталу. Також для контролю за станом інвестування економіки доцільно було б удосконалити статистичну звітність, зокрема, доповнити її даними про вкладення чистих інвестицій в основний капітал, а також відновити статистичну звітність про показники основних засобів виробничого призначення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Борисов А.Б. Большой экономический словарь. Издание 2-е переработанное и дополненное. М.: Книжный мир, 2006. 860 с.
2. Словник сучасної економіки Мак-Міллана. Пер. з англ. К.: АртЕк. 2000. 640 с.
3. Статистичний щорічник за період з 2012 року по 2016 рік. К.: Державна служба статистики України.
4. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування обов'язковості державної реєстрації іноземних інвестицій». Відомості Верховної Ради (ВВР). 2016, № 28. Ст. 531.
5. Шморгун Л.Г. Інвестиційна політика: яка вона є в Україні? Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Соціально-економічний потенціал України: правове регулювання, проблеми і тенденції розвитку», 19 травня 2017 року. Київ, Університет «Україна». 2017. С.13–18.

УДК 631.151.6:664.6:63.002.6

Мельничук А.Б.

аспірант кафедри економіки

Вінницького національного аграрного університету

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В АГРАРНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано фактори впливу на інтеграційні процеси в аграрній галузі України, вказано на основні стратегічні орієнтири України в системі Спільної аграрної політики з ЄС. Проаналізовано структуру учасників агропромислової інтеграції та їх фази розвитку в системі агропромислового комплексу. Розглянуто інтереси учасників агропромислової інтеграції. Проведено оцінку економічної ефективності господарської діяльності інтегрованих структурних формувань.

Ключові слова: інтеграційні процеси, аграрна галузь України, євроінтеграційний вектор, агропродовольство, інтегровані системи, інновації.

Мельничук А.Б. ФАКТОРЫ ВЛИЯНИЯ НА ИНТЕГРАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ В АГРАРНОЙ ОТРАСЛИ УКРАИНЫ

В статье проанализированы факторы влияния на интеграционные процессы в аграрной отрасли Украины, указаны на основные стратегические ориентиры Украины в системе Совместной сельскохозяйственной политики с ЕС. Проанализирована структура участников агропромышленной интеграции и их фазы развития в системе агропромышленного комплекса. Рассмотрены интересы участников агропромышленной интеграции. Проведена оценка экономической эффективности хозяйственной деятельности интегрированных структурных формирований.

Ключевые слова: интеграционные процессы, аграрная отрасль Украины, евроинтеграционный вектор, агропродовольствие, интегрированные системы, инновации.

Melnychuk A.B. FACTORS OF INFLUENCE ON INTEGRATED PROCESSES IN AGRARIAN AREA OF UKRAINE

The article analyzes the factors of influence on integration processes in the agrarian sector of Ukraine, is indicated on the main strategic benchmarks of Ukraine in the system of the Common Agricultural Policy with the EU. The structure of participants in agro industrial integration and their phases of development in the system of agro industrial complex analyzed. The interests of participants in agro-industrial integration are considered. An estimation of economic efficiency of economic activity of integrated structural formations is conducted.

Key words: integration processes, agrarian area of Ukraine, European integration, agro food, integrated systems, innovations.

Постановка проблеми. Розвиток інтеграційних процесів в аграрній галузі є базовою умовою, що має визначальний вплив на ефективність функціонування господарюючих суб'єктів галузі, у тому числі на їх організаційно-економічну і фінансову стійкість. Дослідження факторів впливу на інтеграційні процеси в аграрній галузі України займає вагомe місце в

розробленні дієвого алгоритму інтегрованої системи виробництва в галузі.

Мета статті – дослідження факторів впливу на інтеграційні процеси в аграрній галузі України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням теоретичних основ та визначенню практичних аспектів інтеграційних процесів в аграрній